

Janez Gregor ali samo Gregor?

Blaž Korpnik*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 930.25:730.034.7:929Božič J. G.

Blaž Korpnik: Janez Gregor ali samo Gregor? Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 92=57(2021), 4, str. 57–68

V članku skozi analize arhivskih virov ugotavljam ustreznost imena baročnega kiparja, ki ga od Sergeja Vrišerja naprej poznamo kot Janez Gregor Božič, saj ta oblika imena nima ustrezne podlage, najdemo jo le v enem viru. Lapsus je do sedaj ostal spregledan, saj je bila večina pozornosti osredotočena na kiparjev slog. Razprava hkrati ponuja še pregled nad vsemi znanimi arhivskimi viri kot tudi nekaj novih pogledov na kiparjev opus.

Gljučne besede: arhivski viri, Božič Gregor, Claus Mark Anton, Gajšnik Janez Krstnik, Janez Gregor, Laško, Ljubljana, Loka pri Zidanem Mostu, Plešnik Marko

1.01 Original Scientific Article
UDC 930.25:730.034.7:929Božič J. G.

Blaž Korpnik: Janez Gregor or just Gregor? Review for History and Ethnography, Maribor 92=57(2021), 4, pp. 57–68

In the article, through the analysis of archival sources, I determine the relevance of the name of the Baroque sculptor, known from Sergej Vrišer onwards as Janez Gregor Božič. It turned out that this form of the name does not have a suitable basis, as it is found in only one source. The lapse has so far remained overlooked, as most attention has been paid to the sculptor's style. At the same time, the discussion offers an overview of all known archival sources, as well as some new perspectives on the sculptor's oeuvre.

Keywords: Archival sources, Božič Gregor, Claus Mark Anton, Gajšnik Janez Krstnik, Janez Gregor, Laško, Ljubljana, Loka pri Zidanem Mostu, Plešnik Marko

* mag. Blaž Korpnik, umetnostni zgodovinar, Mozirje

Baročni kipar, ki bo v središču razprave, je v slovenskem umetnostnozgodovinskem izročilu znan pod imenom Janez Gregor Božič (ok. 1676–1724). S tem imenom ga je javnosti prvič predstavil Sergej Vrišer. Najprej v svoji doktorski disertaciji o baročnem kiparstvu na slovenskem Štajerskem¹ in kasneje še v razstavnem katalogu,² članku,³ leksikografskem geslu⁴ in nenazadnje še v ostalih monografskih pregledih baročnega kiparstva.⁵ Tako je kiparjevo ime postalo dodobra zasidrano na področju baročnega kiparstva slovenske Štajerske in tega izročila so se držali tudi drugi avtorji.⁶ Ker je teža pozornosti večinoma slonela na proučevanju kiparjevega sloga, so bila vprašanja, ki zadevajo njegovo osebnost, pogosto zanemarjena. Zato ni nihče posumil, da bi z imenom bilo karkoli narobe. Vendar, če za hip preusmerimo pozornost še na to področje, nemudoma postane sumljivo, da ga v vseh arhivskih virih, ki jih bom v nadaljevanju podrobneje predstavil, srečujemo samo pod imenom Gregor Božič, in le v enem kot Janez Gregor Božič. Zato razmislek o korektnosti kiparjevega imena.

Če začnemo iskati korenine izvirnega greha, bodo te segale do prepisa podatkov, ki zadevajo naročilo in izvedbo glavnega oltarja župnijske cerkve sv. Helene v Loki pri Zidanem Mostu,⁷ zabeležene v župnijski kroniki avtorja Marka Plešnika [Pleschnigg] (1808–1846). Marko Plešnik je bil duhovnik v Loki pri Zidanem Mostu med letoma 1846 in 1864.⁸ V tem času je napisal kroniko župnije sv. Helene, ki jo je naslovil kot *Topographia Parochiae in Laak sub Caesareae Arhiparochiae Tiberiensis districtu, anno 1860 a parcho*

¹ VRIŠER, *Kiparstvo na slovenskem Štajerskem v 18. stoletju*, str. 29–32 in str. 132–133.

² *Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem*, str. 20–21.

³ VRIŠER, Doneski k opusu, str. 326–333.

⁴ VRIŠER, *Allgemeines Künstlerlexikon*, str. 482.

⁵ VRIŠER, *Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem*, str. 43–46 in str. 151–152; VRIŠER, *Baročno*, str. XIV; VRIŠER, *Baročno kiparstvo*, str. 56–64 in str. 210–211.

⁶ VODEB, *Baročni kipar*; KORPNIK, *Kipar Janez*.

⁷ Glavni oltar sv. Helene je tudi referenčno delo, na podlagi katerega je lahko Vrišer povezal skupino slogovno podobnih kiparskih del s konkretnim kiparjem (VRIŠER, *Kiparstvo na slovenskem Štajerskem v 18. stoletju*, str. 29 in str. 132; VRIŠER, *Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem*, str. 43–44 in str. 151; VRIŠER, *Baročno kiparstvo*, str. 56 in str. 210). Vendar menim, da je potrebno iz nabora referenčnih kiparskih del umakniti kip sv. Helene. Ta v primerjavi z ostalimi slogovno odstopa in je bolj podobna kipu sv. Mihaela in device Marije v župnijski cerkvi sv. Mihaela v Kompolju. Vsi skupaj pa kažejo slogovne podobnosti z deli, ki so povezljiva z Dolenjsko-posavsko delavnico. Zato menim, da je sv. Helena delo kasnejšega mojstra (Natančneje o tem: KORPNIK, *Kipar Janez*, str. 57–65, kat. 1).

⁸ Za Marka Plešnika glej: SOBOČAN, *Dušni pastirji*, str. 168. Alojzij Rebula je še navedel, da je Plešnik bil rojen 13. 3. 1808 v Mozirju (REBULA, *Kronika župnije sv. Helene*, str. 131, opomba 99).

hujus loci Marco Pleschnigg.⁹ V kroniki je beležil dogodke v župniji sv. Helene in njeni okolici iz svojega časa, medtem ko je starejše povzel pri svojem predhodniku Gajšniku. Janez Krstnik Gajšnik [Ioanne Baptista Gayschneg] (umrl 1766)¹⁰ je duhovniški poklic v tej župniji opravljal med letoma 1744 in 1766. Hkrati je tudi avtor topografije Laškega z naslovom *Compendiosa totius arhiparochiae Tyberiensis topographia*, ki jo je zaključil leta 1747.¹¹ Njegova topografija je dragocen zgodovinski in umetnostnozgodovinski vir, saj v njej ne posreduje samo številnih podatkov iz starejših obdobj, ampak tudi risbe cerkva, kakršne so bile videti v njegovem času. Njegova topografija predstavlja izvirno podlago, na katero se je opiral Plešnik.¹² Če primerjamo prepis z izvirnikom (**Priloga**), opazimo, da ga je Plešnik do besede natančno prepisal. Edino, kar odstopa, je, da se v njegovem prepisu ob imenu Gregor vriva ime Janez.¹³ Zakaj se je to zgodilo, lahko zgolj ugibamo, toda zdi se, da bo treba ime Janez opustiti. K temu vodijo tudi ostali arhivski viri.

Arhivskih virov, ki bi natančno osvetljevali življenje in delo kiparja, je sorazmerno malo. Tisti, ki so, pa niso pretirano zgovorni. Vendar bodo za potrebe razprave zadostovali, saj nas predvsem zanima način, kako je zapisano kiparjevo ime. Ključni vir je Gajšnikova topografija Laškega, saj vsebuje podatek, ki je vezni člen med konkretnim kiparjem in kiparskim delom. Čeprav jo je zaključil približno 23 let po kiparjevi smrti, je, kar zadeva ime, zanesljiv vir. Preden je Gajšnik začel svojo duhovniško službo v Loki pri Zidanem Mostu, je pred tem med letoma 1704 in 1744 opravljal službo kaplana v Laškem.¹⁴ To časovno sovpada s kiparjevim bivanjem v Laškem med letoma 1711 in 1724. Še več. Če pregledamo matične knjige te župnije, bomo v krstni knjigi pod 28. februarjem 1716 zasledili, da je ravno Gajšnik sodeloval pri krstu Božičevega

⁹ Fotokopijo župnijske kronike sv. Helene pri Zidanem Mostu hrani Nadškofijski arhiv v Mariboru. V zvezi s kroniko župnije sv. Helene v Loki pri Zidanem Mostu glej: REBULA, *Kronika župnije sv. Helene*, str. 131–163.

¹⁰ Za Gajšnika glej: OROŽEN, *Das Bisthum*, str. 452–453; VRIŠER, *Survey of Research*, str. 30; SOBOČAN, *Dušni pastirji*, str. 168; MAČEK, *Laško*, str. 97 in str. 315.

¹¹ Izvirnik so nekoč hranili v Nadškofijskem arhivu v Mariboru (VRIŠER, *Baročno kiparstvo*, str. 210). Danes jo hranijo v župnišču v Laškem. Ker je rokopis v precej slabem stanju, saj so spodnji deli listov že precej poškodovani, so napravili fotokopijo. Slednjo hranijo na Zavodu za varstvo kulturne dediščine območna enota Celje. Za topografijo glej: REBULA, *Kronika župnije sv. Helene*, str. 131–132; MAČEK, *Laško*, str. 315).

¹² Plešnik sam navede, da je prepisal podatke iz Gajšnikove topografije; REBULA, *Kronika župnije sv. Helene*, str. 131.

¹³ Kljub temu pa je pravilno prepisal ime naročnika in pozlatarja, glej **Priloga**.

¹⁴ OROŽEN, *Das Bisthum*, str. 452–453; SOBOČAN, *Dušni pastirji*, str. 168; MAČEK, *Laško*, str. 97 in str. 315.

sina Gregorja Joahima.¹⁵ To dvoje kaže na možnost, da bi Gajšnik Božiča do neke mere lahko poznal in je zato oblika imena, ki jo je zapisal, tudi bolj verodostojna. Gajšnikov zapis kiparjevega imena lahko še dodatno podkrepimo, če ga primerjamo z matičnimi knjigami, ki so časovno gledano najbližje kiparjevemu času. Hkrati tudi predstavljajo največji sklop virov.

Vrišer je podobno ime zasledil v matičnih knjigah nadžupnije sv. Martina v Laškem. Kipar je živel in deloval v Laškem,¹⁶ vendar se tu ni rodil, kar kaže na to, da v krstni knjigi nisem uspel zaslediti, da bi v času okoli leta 1676 bila krščena oseba s takšnim imenom.¹⁷ Tako je najstarejša omemba kiparja v Laškem zabeležena pod 19. marec 1711, kot sta on in njegova žena Marija krstila svojega prvega sina Jožefa Joahima.¹⁸ Če brskamo naprej po krstni knjigi, zasledimo še več podobnih vpisov. Naslednjega otroka sta krstila 3. aprila leta 1712,¹⁹ nato še 29. decembra 1713²⁰ in nazadnje 28.

¹⁵ Nadškofijski arhiv v Mariboru, krstna knjiga nadžupnije Laško 1691–1716, glej opombo 21. Matične knjige Laške nadžupnije kot tudi ostalih župnij, ki jih bom v nadaljevanju omenil, so sedaj dostopne preko spleta. Za Laško: <https://data.matricula-online.eu/en/slovenia/maribor/lasko/> (22. 11. 2021); za Ljubljano: <https://data.matricula-online.eu/en/slovenia/ljubljana/ljubljana-sv-nikolaj/> (22. 11. 2021); za Jareninski Dol: <https://data.matricula-online.eu/en/slovenia/maribor/jarenina> (22. 11. 2021).

¹⁶ Da je kasneje s tem krajem postal asociiran, kaže arhivski podatek, ki ga je objavil Dejan Zadravec. Gre za zapis stroškov, ki so nastali pri prenovi romarske cerkve Marija Zagorje. Med delavci se pod letom 1714 pojavi kipar, ki je imenovan samo kot *kipar iz Laškega (Bildhauer in Tüffer)*. Ta je tega leta dobil nekaj denarja za pričetek svojega dela. Pri tem se strinjam s trditvijo Dejana Zdravca, da se za oznako kipar iz Laškega skriva Gregor Božič. Na to kaže tako slog kipov kot tudi to, da v Laškem med letoma 1711 in 1724 nisem uspel zaslediti osebe, ki bi poleg Božiča opravljala kiparski poklic (ZADRAVEC, Arhivski viri, str. 233–247; KOPNIK, *Kipar Janez*, str. 14–16 in str. 91–96, kat. 4).

¹⁷ Izpostavil bi še podatek, da je v zaselku Lahomno blizu Laškega, živel oseba z imenom Gašper Božič (*Casparo Boshizh*), ki je med letoma 1670 in 1678 krstil svoje otroke. Vendar med njimi ni bilo nobenega z imenom Gregor (Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, krstna knjiga 1665–1679).

¹⁸ 25 Die 19. Martii 1711/ Josephus Joachimo filius legit: Patris D[omi]ni Gregorii Woschitzh et coniungis eius Maria: levantibus primo, ac Cl[ar]i[s]i[m]o D[omi]no D[omi]no Josepho Antonio de Calin SS: Theologiae Doc. Archiparcho loci, et generosa D[omi]na Elisabetha Francisca ... (Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, krstna knjiga 1691–1716).

¹⁹ Die 3. Aprilis 1712/ Josephus filius legit: ... Patris D[omi]ni Gregorii Woschitz, et Coniungis eius Maria: Levantibus ... D[omi]no Sebastiano Glavinik Vicario loci, et generosa D[omi]na Elisabetha Francisca Gernekin (Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, krstna knjiga 1691–1716).

²⁰ Die 29. Decembris 1713/ Carolus Casparus natus hodie legit- fili. D[omi]ni Gregorii Woschitz, et D[omi]na consortis eius Maria, levantibus Perillustrisimi, ac Clarissimo D[omi]no Josepho Antonio de Calin SS: Theologiae Doctore, loci Archiparcho ... (Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, krstna knjiga 1691–1716).

februarja 1716.²¹ Božiča srečujemo tudi v vlogi krstnega botra,²² medtem ko iz mrliške knjige izvemo, da je umrl 13. marca 1724 v 49. letu starosti.²³ Kar zadeva identiteto Božiča iz Laškega, ga Gajšnik omenja v zvezi z glavnim oltarjem sv. Helene, zato smo lahko prepričani, da gre za isto osebo. Temu v prid govori relativna bližina Loke pri Zidanem Mostu in Laškega, podobnost zapisa imen, kjer nastopa brez imena Janez, kot tudi dejstvo, da je Božič iz Laškega bil kipar.²⁴ Laške matične knjige predstavljajo levji delež med vsemi arhivskimi viri, preko katerih dobimo majhen vpogled v Božičevo življenje. Tudi vprašanje identitete ni predstavljalo večjih težav, saj gradivo prihaja iz ožjega geografskega prostora. Vendar je to vprašanje veliko bolj v ospredju pri naslednjih virih.

Čeprav je oblika imena podobna tej iz laških matičnih knjig in Gajšnikove topografije, so viri zaradi svoje geografske razpršenosti pospremljeni še z vprašanjem, če je to ista oseba ali zgolj nekdo, ki ima podobno ime. Zato jih moramo omenjati s previdnostjo. Trenutno so sestavni del Božičevega arhivskega portfolia, in dokler ne bo dokazano drugače, lahko zgolj predpostavljamo, da gre za isto osebo. Med njimi je arhivski podatek, na katerega je leta 1976 opozoril že Sergej Vrišer.²⁵ Zasedil ga je v članku Petra Krenna, v katerem je avtor analiziral kiparja Christoph Rudolpha. Krenn je med drugim objavil tudi prepis nekega pritožbenega pisma, katerega je leta 1703 celovski kipar Mark Anton Claus (1668–1719)²⁶ naslovil na mestno oblast v Celovcu. V njem se je pritožil nad nekim *Gregoryjem Waschizmom*, ki je pri njem nekaj let deloval kot pomočnik (*geselle*) in se je nameraval osamosvojiti. To je pa bilo po Clausovem mnenju nesprejemljivo.²⁷ Čeprav se priimek v pritožbenem pismu ne ujema v celoti s tem iz prejšnjih primerov, ga je Vrišer kljub temu interpretiral kot Božiča iz Laškega. Razliko v zapisu je pojasnil s tem, da je treba

²¹ Die 28. Februari 1716/ Gregorius Joachim legit. filius D[omi]ni Gregorii Woschitz, et Maria Consortis eius, levantibus Perillustrisimi, ac Clarissimo D[omi]no Josepho Antonio de Calin SS: Theologiae Doctore, loci Archiparcho ... (Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, krstna knjiga 1691–1716).

²² Gregor Božič je botroval 20. marca 1714. Ob njegovem imenu je naveden tudi njegov poklic, in sicer sculptores (Die 20. Martii 1714/ ... levantibus D[omi]no Gregorio Woschitz *sculptores* ... (Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, krstna knjiga 1691–1716).

²³ 13. martii 1724/ D[omi]nus. Gregorius Woshiz, *statuarius*, annorum circiter 49 ... (Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, mrliška knjiga 1721–1761).

²⁴ Njegov poklic izvemo ob priložnosti, ko je bil krstni boter in na dan njegove smrti. Glej opombi 22 in 23.

²⁵ VRIŠER, Doneski k opusu, str. 327.

²⁶ Za Clausa glej: WUTTE, Beiträge, str. 185–189; KIENZL, *Allgemeines Künstlerlexikon*, str. 437–438; KIENZL NEUBAUER, Plastik, str. 49–54.

²⁷ KRENN, Christoph Rudolph, str. 820, št. 6.

upoštevati tedanji način pisanja in spreminjanja priimkov, pri čemer so a-ji in o-ji bili pogosto zamenljivi. Potemtakem gre za zapis istega imena in zato lahko *Waschiz* razumemo kot *Woschiz* in s tem tudi slovenimo kot Božič.²⁸ Vendar kljub podobnemu imenu in enakem poklicu to za dokaz identitete ne zadošča. Tudi če bi na to vprašanje poskušali odgovoriti še z vključitvijo sloga, bi bilo enako. Namreč pri primerjavi Clausovih del z Božičevimi nisem uspel zaslediti izrazitih slogovnih analogij.²⁹ Zato kiparjevo celovško obdobje ostaja odprt problem. Nadaljevanje zgodbe bi bil lahko vir, v katerem gre za zapis v mrliški knjigi župnije sv. Nikolaja v Ljubljani, ki ga je leta 2005 objavil Blaž Resman.³⁰ 31. januarja leta 1708 je *Gregorius Woshitz*, kipar, v Ljubljani pokopal ženo Marijo.³¹ Glede na trenutne raziskave je to edina omemba v Ljubljani, saj ga v ostalem časovno relevantnem gradivu, omejenim na čas med 1703 in 1710, nisem uspel zaslediti.³² Vendar s tem še zdaleč ni izčrpano vse gradivo, ki ga hrani zgodovinski arhiv v Ljubljani. Prav tako smo ponovno postavljeni pred vprašanje identitete. Zopet ju povezujeta samo podobno ime in poklic. Tudi slog ne koristi, saj v njem nisem uspel zaslediti jasnih indicev, da bi likovno dogajanje v Ljubljani kakorkoli vplivalo nanj.³³ Kot morebiten indic, ki bi namigoval na kiparjevo ljubljansko poreklo, bi po mnenju Blaža Resmana lahko predstavljala njegova asociacija z grofom Ignacijem Marijo Attemsom in njegovim umetniškim krogom, saj je kipar okrasil oltarje v cerkvi Marija Zagorje in v cerkvi Device Marije na Pesku v Slakah pri Podčetrtku, ki sta bili pod grofovimi patronatom.³⁴ Nazadnje pa bi dodal še en zapis, ki ga lahko

²⁸ VRIŠER, *Baročno kiparstvo*, str. 210. Zaradi epidemioloških razmer nisem mogel obiskati Koroškega deželnega arhiva v Celovcu. Zato Krennovega prepisa nisem uspel preveriti. Tudi neposrednega dokaza za Vrišerjevo razlago nisem uspel zaslediti. Pri zapisovanju imen moramo verjetno računati na to, da je njihov zapis odvisen od tistega, ki ga je zapisal. Ta ga je zabeležil tako kot ga je razumel. O zapisovanju imen na Koroškem glej: FEINIG, FEINIG, *Familiennamen in Kärnten*.

²⁹ KORPNIK, *Kipar Janez*, str. 38–39.

³⁰ RESMAN, *Še o nekaterih*, str. 56–57, opomba 47.

³¹ Die 31. januarius 1708/ Obit Maria uxor *Gregorius Woshiz pildhauer*, sepulta est apud P. P. Franciscano (Nadškofijski arhiv Ljubljana, matične knjige župnije sv. Nikolaja v Ljubljani, mrliška knjiga 1658–1735).

³² Navedeno gradivo hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana. Davčne knjige: Cod. XVII/85/leto 1704; Cod. XVII/86/leto 1705; Cod. XVII/87/leto 1706; Cod. XVII/88/leto 1707; Cod. XVII/89/leto 1708; Cod. XVII/90/leto 1709. Izdatki in prihodki mesta Ljubljana: Cod. XII/98/leto 1707 a, b, c in leto 1708 a, b. Sodni protokoli: Cod. I/55/leto 1703; Cod. I/56/leto 1704. Zbirka gradiva raznih ljubljanskih zadev: Cod. XV/13, 14, 15, 16a, 16b.

³³ KORPNIK, *Kipar Janez*, str. 40–41.

³⁴ RESMAN, *Še o nekaterih*, str. 56; WEIGL, *Prenova*, str. 31–42; WEIGL, *Oltarji* str. 1–6; WEIGL, *Die Einheimischen*, str. 50–55; WEIGL, *Ignacij*, str. 165–181; WEIGL, *Herr Clery*, str. 223–245; KEMPERL, VIDMAR, *Barok na Slovenskem*, str. 141–145; NOVAK KLEMENČIČ, *Zagorje na Kozjanskem*, str. 99–114; KORPNIK, *Kipar Janez*, str. 91–100, kat. 4 in str. 101–106, kat. 5.

najdemo v krstni knjigi župnije Marijinega vnebovzvetja v Jareninskem Dolu. Glede na to, da je bilo v kiparjevem slogu mogoče opaziti določene podobnosti s kiparji, ki so bili v 80. letih 17. stoletja aktivni v Mariboru,³⁵ in da v splošnih potezah slog kaže navezanost na oblikovne konvencije štajerskih kiparjev,³⁶ sledi hipoteza, da bi Božič lahko bil rojen nekje v okolici Maribora in da podatek morda dokazuje prav to. V krstni knjigi omenjene župnije najdemo zapis, da je bil leta 1676 krščen Gregor, sin Jurija *Woschitscha*.³⁷ Seveda je povezava med njima enako vprašljiva kot pri prejšnjih primerih. V prid domnevi govori samo podobno ime in priimek kot tudi to, da se ujema leto rojstva. Božič v Laškem je umrl leta 1724 v 49. letu starosti. Iz tega sledi, da se je rodil leta 1675. Čeprav se letnici razlikujeta za eno leto, kar je do neke mere pričakovano, lahko to ob slogu štejemo kot dodatni indic za povezavo med njima.

Predstavljeno gradivo je vse, kar je trenutno na razpolago, da lahko spremljamo kiparjevo življenje in delo. Nadaljnje študije bodo prinesle še več gradiva, ki bo obogatilo naše vedenje. Gradivo ni zgovorno, iz matičnih knjig izvemo le to, da je nekoč obstajal nekdo s tem imenom in da je bil kipar. O njegovem kiparskem delu pa izvemo samo od Gajšnika. Kje in pri kom se je šolal, lahko zgolj ugibamo na osnovi slogovne analize in ostala obdobja v njegovem življenju lahko pogojno rekonstruiramo na osnovi virov, med katerimi težko naredimo konkretno povezavo. Če torej na tej točki potegnemo črto in izluščimo bistvo, je zaključek ta, da moramo iz kiparjevega imena nedvomno odstraniti ime Janez. Tradicionalna oblika Janez Gregor Božič tako nima ustrezne podlage, saj ga v izvirnem Gajšnikovem zapisu, ki ga lahko zaradi

³⁵ VRIŠER, Mariborski baročni kiparji, str. 78–81; VRIŠER, Doneski k baročnemu kiparstvu, str. 143–156.

³⁶ Kar se tiče Božičevega sloga, je Vrišer zanj izpostavil, da je po rokodelski plati navezan na graškega kiparje Marxa Schokotnigga (VRIŠER, *Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem*, str. 46. To stališče zavzame tudi leta 1992, VRIŠER, *Baročno kiparstvo*, str. 56–64). Njegova trditev sugerira misel, da bi se Božič pri Schokotniggu lahko šolal. Primerjava med enim in drugim sicer pokaže določene podobnosti, vendar menim, da te niso tako izrazite, da bi Schokotnigg predstavljal pglavitni vpliv nanj. Na podlagi česar še ne moremo povsem izključiti možnosti, da se je Božič gibal v graškem umetnostnem krogu. Na to možnost kažejo določene tipološke podobnosti z ostalimi umetniki, med katerimi sem večjo stopnjo podobnosti opazil med njim in kiparjem Andreasom Marxom ter slikarjem Hasnom Adamom Weissenkirchnerejm. Prav tako so na dan prišle, sicer subtilne a kljub temu opazne, podobnosti med Božičem in Janezom Jakobom Schoyem. Od koder je potem pot vodila k delavnici kiparja Franca Krištofa Reissa in ostalih, sicer anonimnih, delavnic, aktivnih v tem času v Mariboru. Natančneje o Božičevem slogu glej: KORPNIK, *Kipar Janez*, str. 26–41 in str. 41–47.

³⁷ Eodem (3. marec 1676) baptisaty est Gregory / legitimy Jarnigensy bapti... / qui supra Pater Georgiy / Woschitsch mater Maria / patrimy Urbany Tischer (Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige župnije Marijinega vnebovzvetja v Jareninskem Dolu, krstna knjiga 1674–1689, p. 70).

relativne kronološke bližine s kiparjevim časom kot tudi zaradi medsebojnega poznavanja Gajšnika in Božiča, ocenimo kot verodostojnega, ne najdemo. Pojavi se le v Plešnikovem prepisu. Na brezpredmetnost imena Janez kažejo tudi zapisi v matičnih knjigah, ki so kronološko neposredno iz kiparjevega časa. V sklopu matičnih knjig v Laškem je njegov priimek zapisan kot Woschitzh, Woschitz in Woshitz. Ta zapis je tudi, ne glede na zapis šumnikov, podoben zapisu v Gajšnikovi topografiji, kjer ga je avtor zapisal kot Woshizh. Podobno velja tudi za obliko Woshitz v ljubljanski mrliški knjigi. Nekoliko bolj pa odstopa zapis priimka Waschiz v pritožbenem pismu celovškega kiparja Marka Antona Clausa. Čeprav je zapis šumnikov podoben, nas nekoliko zmoti črka a. Če sprejmemo Vrišerjevo razlago o zamenjavi a-jev in o-jev, lahko Waschiz razumemo na enak način kot prejšnje zapise. Podobno zapisan je tudi priimek Jurija Woschitscha, očeta Gregorja iz Jareninskega Dola. Glede na vse omenjeno je tako Jareninski Dol lahko morebitni rojstni kraj kiparja. S tem dobimo tudi nekaj več oprijemljivih izhodišč za ugotavljanje njegovega sloga.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, krstna knjiga 1665–1679.

Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, krstna knjiga 1691–1716.

Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige nadžupnije sv. Martina v Laškem, mrliška knjiga 1721–1761.

Nadškofijski arhiv Maribor, matične knjige župnije Marijinega vnebovzvetja v Jareninskem dolu, Krstna knjiga 1674–1689.

Nadškofijski arhiv Ljubljana, matične knjige župnije sv. Nikolaja v Ljubljani, mrliška knjiga 1658–1735.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, davčne knjige, Cod. XVII/85/leto 1704; Cod. XVII/86/leto 1705; Cod. XVII/87/leto 1706; Cod. XVII/88/leto 1707; Cod. XVII/89/leto 1708; Cod. XVII/90/leto 1709.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, izdatki in prihodki mesta Ljubljana, Cod. XII/98/leto 1707 a, b, c in Cod. XII/98/leto 1708 a, b.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, sodni protokoli, Cod. I/55/leto 1703; Cod. I/56/leto 1704.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, zbirka gradiva raznih ljubljanskih zadev, Cod. XV/13, 14, 15, 16a, 16b.

Janez Krstnik Gajšnik [Ioanne Baptista Gayschneg], *Compendiosa totius arhiparochiae Tyberiensis topographia* (fotokopijo topografije hrani Zavod za varstvo kulturne dediščine OE Celje).

Marko Plešnik [Pleschnigg], *Topographia Parochiae in Laak sub Caesareae Arhiparochiae Tiberiensis districtu, anno 1860 a parochio hujus loci Marco Pleschnigg* (fotokopijo kronike hrani Nadškofijski arhiv Maribor).

Literatura

Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem = *Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem* (Pokrajinski muzej v Mariboru, september 1967, ur. Sergej Vrišer, Marjetica Šetinc), Maribor 1967.

FEINIG, FEINIG, *Familiennamen in Kärnten* = Anton FEINIG, Tatjana FEINIG, *Familiennamen in Kärnten und den benachbarten Regionen*, Celovec-Ljubljana-Dunaj 2005.

KEMPERL, VIDMAR, *Barok na Slovenskem* = Metoda KEMPERL, Luka VIDMAR, *Barok na Slovenskem. Sakralni prostori*, Ljubljana 2014.

KIENZL, *Allgemeines Künstlerlexikon* = Barbara KIENZL, s. v. Claus, *Allgemeines Künstlerlexikon. Die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, 19, München-Leipzig 1998, str. 437–438.

KIENZL NEUBAUER, *Plastik* = Barbara KIENZL NEUBAUER, *Plastik*, in: *Barock in Kärnten* (ur. Barbara Neubauer-Kienzl, Wilhelm Deuer, Eduard Mahlknecht), Klagenfurt 2000, str. 32–105.

KORPNIK, *Kipar Janez* = Blaž KORPNIK, *Kipar Janez Gregor Božič*, Ljubljana 2021 (magistrska naloga, Univerza v Ljubljani, tipkopis).

KRENN, *Christoph Rudolph* = Peter KRENN, Christoph Rudolph. Ein Klagenfurter Bildhauer aus der 1. Hälfte des 18. Jahrhunderts, *Carinthia I. Geschichtliche und Volkskundliche Beiträge zur Heimatkunde Kärntens*, 151, 1961, str. 801–822.

MAČEK, *Laško* = Jože MAČEK, *Laško skozi stoletja*, Maribor 2013.

NOVAK KLEMENČIČ, *Zagorje na Kozjanskem* = Renata NOVAK KLEMENČIČ, *Zagorje na Kozjanskem in Marijina romarska cerkev*, Ljubljana 2016.

OROŽEN, *Das Bisthum* = Ignacij OROŽEN, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. Das Dekanat Tüffer*, Graz 1881.

REBULA, *Kronika župnije sv. Helene* = Alojzij REBULA, *Kronika župnije sv. Helene v Loki pri Zidanem Mostu*, in: *Obsavska stoletja. Zbornik o Loki pri Zidanem Mostu ob 800-letnici župnijske cerkve sv. Helene* (ur. Oskar Zoran Zelič), Novo Mesto 2008, str. 131–163.

RESMAN, *Še o nekaterih* = Blaž RESMAN, *Še o nekaterih baročnih kamnitih oltarjih*, *Acta historiae artis Slovenica*, 10, 2005, str. 43–63.

SOBOČAN, *Dušni pastirji* = Drago SOBOČAN, *Dušni pastirji v župniji sv. Helene v Loki pri Zidanem Mostu*, in: *Obsavska stoletja. Zbornik o Loki pri Zidanem Mostu ob 800-letnici župnijske cerkve sv. Helene* (ur. Oskar Zoran Zelič), Novo Mesto 2008, str. 165–174.

VODEB, *Baročni kipar* = Jožica VODEB, *Baročni kipar Janez Gregor Božič*, Ljubljana 1997 (diplomska naloga, Univerza v Ljubljani, tipkopis).

VRIŠER, *Kiparstvo na slovenskem Štajerskem v 18. stoletju* = Sergej VRIŠER, *Kiparstvo na slovenskem Štajerskem v 18. stoletju*, Maribor 1961 (doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, tipkopis).

VRIŠER, Mariborski baročni kiparji = Sergej VRIŠER, Mariborski baročni kiparji, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. 4, 1957, str. 78–81.

VRIŠER, Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem = Sergej VRIŠER, *Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem*, Maribor 1963.

VRIŠER, Baročno = Sergej VRIŠER, *Baročno kiparstvo*, Ljubljana 1967.

VRIŠER, Doneski k opusu = Sergej VRIŠER, Doneski k opusu kiparja Janeza Gregorja Božiča, *Časopis za zgodovino in narodopisje = Review for History and Ethnography. Laški zbornik*, n. v. 47/2, 1976, str. 326–333.

VRIŠER, Doneski k baročnemu kiparstvu = Sergej VRIŠER, Doneski k baročnemu kiparstvu v Mariboru in njegovi okolici. *Miscellanea, Časopis za zgodovino in narodopisje = Review for History and Ethnography*, n. v. 48/1–2, 1977, str. 143–156.

VRIŠER, Baročno kiparstvo = Sergej VRIŠER, *Baročno kiparstvo na slovenskem Štajerskem*, Ljubljana 1992.

VRIŠER, Allgemeines Künstlerlexikon = Sergej VRIŠER, s. v. Božič, Janez Gregor, *Allgemeines Künstlerlexikon. Die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, 13, München-Leipzig 1996, str. 482.

VRIŠER, Survey of Research = Sergej VRIŠER, Survey of Research in the Baroque Sculpture of Slovenia, in: *Francesco Robba and the Venecian Sculpture of the Eighteenth Century* (ur. Janez Höfler), Ljubljana 2000, str. 29–40.

WEIGL, Prenova = Igor WEIGL, Prenova gradu Podčetrtek v letih 1715–1723, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 47/1–2, 1999, str. 31–42.

WEIGL, Oltarji = Igor WEIGL, Oltarji Luke Misleja, ljubljanskega kamnoseškega mojstra, na Štajerskem, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 47/3, 1999, str. 1–6.

WEIGL, Die Einheimischen = Igor WEIGL, »Die Einheimischen bewundern die Gemälde«. Graf Ignaz Maria von AttemsHeiligenkreuz als Auftraggeber und Sammler, *11. Österreichischer Kunsthistorikertag*, Dunaj 2001, str. 50–55.

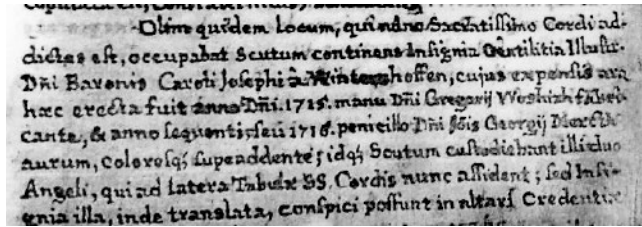
WEIGL, Herr Clery = Igor WEIGL, Herr Clery, salve regina in Andrea Pozzo. Arhivski, literarni in likovni viri za freske in opremo podružnične cerkve Device Marija na Pesku v Slakah pri Podčetrtku, in: *Vis imaginis. Baročno slikarstvo in grafika. Jubilejni zbornik za Anico Cevc = Festschrift Anica Cevc*, Ljubljana 2006, str. 223–245.

WEIGL, Ignacij = Igor WEIGL, Ignacij Marija grof Attems in slikar Johann Caspar Waginger-Clery, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. 42, 2007, str. 165–181.

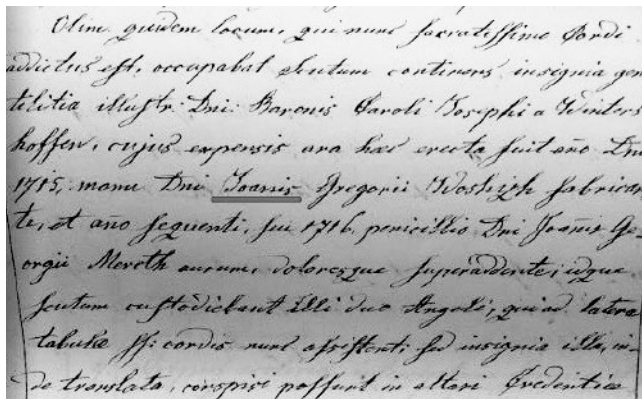
WUTTE, Beiträge = Martin WUTTE, Beiträge zur Kunde kärntner Künstler, *Carinthia I. Geschichtliche Beiträge zur Heimatkunde Kärntens*, 123, 1933, str. 185–191.

ZADRAVEC, Arhivski viri = Dejan ZADRAVEC, Arhivski viri za baročno prenovu romarske cerkve Marija Zagorje, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. v. 44, 2008, str. 233–247.

**PRILOGA: PRIMERJAVA ODLOMKA IZ GAJŠNIKOVE TOPOGRAFIJE
IN PLEŠNIKOVE ŽUPNIJSKE KRONIKE.**

Janez Krstnik Gajšnik, *Compendiosa totius arhiparochiae
Tyberiensis topographia*, zaključena 1747.

Marko Plešnik, *Topographia Parochiae in Laak sub Caesareae
Arhiparochiae Tiberiensis districtu*, 1860.

JANEZ GREGOR OR JUST GREGOR?

Summary

The article focuses on the sculptor known as Janez Gregor Božič (around 1676–1724). Sergej Vrišer was the first to present him under this name in his studies of Baroque sculpture in Slovenian Styria. The sculptor's name is based on an entry in Gajšnik's topography of Laško, known as *Compendiosa totius arhiparochiae Tyberiensis topographia*, completed in 1747. Janez Krstnik Gajšnik (died 1766) mentions Božič in connection with the main altar of the parish church of Sv. Helena in Loka pri Zidanem Mostu; in the same parish where he was priest between 1744 and 1766. The before mentioned entry is also a connecting link on the basis of which Vrišer was able to connect stylistically similar sculptural works with a specific sculptor. However, if we analyse the original Gajšnik record closely, we notice that the sculptor's name is written only as Gregor Božič. It turns out that the

traditional form of the sculptor's name is a lapse. It has its origin in the transcription of the same information about the main altar of St Helena in the parish chronicle of Mark Plešnik (1808–1846). Plešnik was a priest in the same parish as Gajšnik before him. At the same time, he is also the author of the so called *Topographia Parochiae in Laak sub Caesareae Arhiparochiae Tiberiensis districtu, anno 1860*. Data from older times were transcribed from Gajšnik, including the entry about Božič. Plešnik exactly transcribed the paragraph, but for unknown reasons he added the name Janez. The irrelevance of the name is also demonstrated by other archival sources that are associated with the sculptor. In them, his name is recorded without the name Janez. The traditional form of the sculptor's name should therefore be abandoned and he should henceforth be referred to only as Gregor Božič.

JANEZ GREGOR ODER NUR GREGOR?

Zusammenfassung

Dieser Artikel befasst sich mit dem Bildhauer Janez Gregor Božič (ca. 1676–1724). Dieser Name wurde erstmals von Sergej Vrišer in seinen Studien über die barocke Bildhauerei in der slowenischen Steiermark erwähnt. Der Name des Bildhauers geht auf einen Eintrag in Gajšniks Topographie von Laško zurück, die als *Compendiosa totius arhiparochiae Tyberiensis topographia* bekannt ist und 1747 fertiggestellt wurde. Janez Krstnik Gajšnik (gestorben 1766) erwähnt den Namen Božič im Zusammenhang mit dem Hauptaltar der Pfarrkirche St. Helena in Loka bei Zidani Most, wo er von 1744 bis 1766 Pfarrer war. Diese Angabe ist das Bindeglied, das Vrišer benutzt, um ähnliche bildhauerische Werke mit einem bestimmten Bildhauer zu verbinden. Wenn wir jedoch die ursprüngliche Niederschrift von Gajšnik genau analysieren, stellen wir fest, dass der Name des Bildhauers nur als Gregor Božič aufgeführt ist. Es stellt sich heraus, dass die traditionelle Form des Namens des Bildhauers ein Lapsus ist. Dieser hat seinen Ursprung in der Transkription der gleichen Angabe über den Hauptaltar von St. Helena in der Pfarrchronik von Mark Plešnik (1808–1846). Plešnik war Priester in der gleichen Gemeinde wie Gajšnik vor ihm. Er ist auch der Autor der s.g. *Topographia Parochiae in Laak sub Caesareae Arhiparochiae Tiberiensis districtu, anno 1860*. Die Angaben aus früheren Zeiten entnahm er von Gajšnik, darunter auch die Angabe über Božič. Die letztere schrieb er wortgetreu ab, fügte jedoch aus unbekanntem Gründen den Namen Janez hinzu. Die Irrelevanz des Namens wird auch durch andere archivalische Quellen belegt, die mit dem Bildhauer in Verbindung gebracht werden. Dort wird sein Name ohne den Namen Janez aufgeführt. Daher sollte die traditionelle Form des Namens des Bildhauers aufgegeben und er fortan nur noch als Gregor Božič bezeichnet werden.